

PSYKOLOGIAN KOE 15.3.2019 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Psykologian kokeessa arvioinnin keskeisenä perusteena on vastauksen ankkuroiminen empiiriseen, tutkimuspohjaiseen tietoon ja keskeisiin psykologian teorioihin. Ihmisen kehitystä, tiedonkäsittelyä, psyykkistä hyvinvointia ja persoonallisuutta tutkitaan psykologiassa useasta toisistaan täydentävästä näkökulmasta, kuten biologisesta, kognitiivisesta tai sosiokulttuurisesta. Kokelaan tulisi osata luontevasti hyödyntää eri näkökulmista tuotettua tieteellistä tietoa psyykkisten ilmiöiden ja prosessien erittelyssä.

Psykologian kokeessa arvioidaan kokelaiden valmiutta ymmärtää psykologisen tiedon luonnetta ja tiedonmuodostusta, mukaan lukien tutkimusten luotettavuuden ja pätevyyden arviointia. Tehtävä voi edellyttää ajankohtaisten psykologian tutkimustulosten arviointia tai tutkimussuunnitelman laatimista.

Psykologian tehtäviin liittyy psykologisten ilmiöiden kuvailemista, arvioimista, pohtimista ja selittämistä sekä erilaisten näkökulmien vertailua. Useassa tehtävässä on myös ainerajat ylittäviä mahdollisuuksia. Osa tehtävistä sisältää joko kirjallista aineistoa tai videoaineistoa, joka tulee yhdistää tehtävänannon mukaisesti psykologiseen tietoon.

Digitaalisessa kokeessa tehtävät jakautuvat kolmeen osaan: I perustehtävät (esim. määrittele, kuvaile, selitä), II soveltavat tehtävät ja III kehittelytehtävät (esim. pohdi, vertaile, arvioi, suunnittele). Hyvän vastauksen kriteerit poikkeavat toisistaan osissa I, II ja III. Osan I tehtävissä kokelaalta edellytetään pääosin tiedollista osaamista, mutta osien II ja III tehtävät vaativat jo enemmän tiedonkäsittelyä. Psykologisen tiedon soveltamista vaaditaan sekä osassa II että III, mutta osassa III painotetaan erityisesti kehittelyä, jolloin vastaus voi sisältää oivaltavia tarkastelutapoja sekä tiedon ja selitystapojen arviointia.

Keskeisenä arvioinnin kohteena on se, kuinka syvällisesti kokelas ymmärtää psykologista tietoa, kuinka hän osaa soveltaa sitä ja missä määrin hän pystyy tarkastelemaan sitä kriittisesti. Pelkkä oppimateriaalin sisältöjen toistaminen ei mahdollista parhaisiin arvosanoihin pääsemistä. Osa tehtävistä edellyttää valmiutta analysoida ajankohtaisia tapahtumia ja ilmiöitä psykologisen tiedon varassa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota erityisesti kypsyyden osoittamiseen ja psykologisen tiedon hallintaan. Kokelaan tulisi vastata kysymyksiin tehtävänannon mukaisesti. Esitetyt asiat ja väitteet tulisi perustella vastauksessa selkeästi. Arvioinnissa kiinnitetään lisäksi huomiota siihen, kuinka jäsentynyt ja johdonmukainen kokonaisuus vastaus on.

Ohessa on arviointitaulukko, josta ilmenevät 20 ja 30 pisteen vastauksen arviointikriteerit. Taulukon alaosaan on merkitty pistemäärät, joihin hyvän vastauksen piirteet on kirjoitettu.

Tiedollinen osaaminen 10 (15) p.																														
Vastauksessa esitetty psykologinen tieto ja käsitteistö																														
Vastaus ei sisällä lainkaan psykologista tietoa tai käsitteistöä.					Vastaus sisältää niukasti psykologista tietoa ja käsitteistöä. Psykologisen tiedon hallinta on vain välttävää.					Vastauksessa esitetään joitakin mielekkäitä psykologiseen tietoon perustuvia ajatuksia ja käsitteitä. Tiedon hallinta on tyydyttävää.					Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoitunutta.					Vastaukseen sisältyy monipuolista psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on kiitettävää.					Vastaukseen sisältyy syvällistä ja monipuolista psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on erinomaista.					
Tiedonkäsitely 10 (15) p.																														
Tehtävänannon noudattaminen, aineiston käyttö ja vastauksen rakentaminen																														
Vastaus ei ole tehtävänannon mukainen. Aineistoa ei hyödynnetä lainkaan tai sitä tulkitaan täysin virheellisesti. Vastaus on sekava ja jäsentymätön.					Vastaus on vain osittain tehtävänannon mukainen. Aineistoon sisältyvää informaatiota toistellaan tai sitä tulkitaan osittain väärin. Vastaus on luterileva ja katkelmallinen.					Vastauksessa on tehtävänannon kannalta puutteita. Aineiston hyödyntäminen on kaavamaisista ja mekaanista. Vastaus on paikoitellen jäsentynyt, mutta asiat jäävät irrallisiksi.					Vastaus on pääosin tehtävänannon mukainen, mutta osa tekstistä jää irralliseksi. Aineistoa on hyödynnetty melko hyvin. Vastaus on jäsentynyt.					Vastaus on pääosin tehtävänannon mukainen. Aineistoa on hyödynnetty hyvin. Vastaus muodostaa kiitettävän kokonaisuuden.					Vastaus on tehtävänannon mukainen. Aineistoa on hyödynnetty erinomaisesti. Vastaus muodostaa erinomaisesti jäsenneilyn kokonaisuuden.					
Soveltaminen, kehittäminen ja arviointi																														
Psykologista tietoa ei sovelleta, kehitellä tai arvioida lainkaan. Asioita ei perustella tai perustelut eivät ole päteviä.					Psykologisen tiedon soveltamisesta, kehittelystä ja arvioinnista on vähäisiä merkkejä. Perusteluja on niukasti.					Psykologisen tiedon soveltamisesta, kehittelystä ja arvioinnista on selkeitä merkkejä. Väitteitä on perusteltu, mutta osa perusteluista on puutteellisia.					Psykologisen tiedon soveltaminen, kehittäminen ja arviointi on hyvää. Perusteluja on useissa kohdissa ja ne ovat paikkansa pitäviä.					Psykologista tietoa sovelletaan, kehitellään ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia.					Psykologisen tiedon soveltaminen, arviointi ja erityisesti kehittäminen on erinomaista ja johdonmukaista. Perusteluja on kattavasti ja ne ovat erittäin vakuuttavia.					
					VÄLTTÄVÄ					TYYDYTTÄVÄ					HYVÄ					KIITETTÄVÄ					ERINOMAINEN					
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20										
Hyvän vastauksen piirteet kirjoitetaan pistemäärille												9–11				ja				15–17										
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Hyvän vastauksen piirteet kirjoitetaan pistemäärille												13–16				ja				22–25										

Osa I

1. Älykkyyksikäsitteen selittäminen (20 p.)

Hyvässä vastauksessa älykkyyys liitetään yksilön valmiuteen oppia uusia asioita, soveltaa oppimaansa tilanteen vaatimusten mukaisesti, ratkaista monimutkaisia ongelmia, toimia joustavasti uusissa tilanteissa ja käyttää ajattelunsa tukena abstrakteja käsitteitä. Älykkyyden käsite liittyy yksilöllisten erojen psykologiaan ja älykkyyden testaamiseen. Vastauksessa voidaan viitata älykkyyden erilaisiin osatekijöihin tai faktoreihin, kuten yleinen älykkyystekijä (g-tekijä) ja kielellinen tai matemaattinen älykkyyys. Älykkyyys voidaan vastauksessa yhdistää työmuistin kapasiteettiin. Vastauksessa voidaan käsitellä erilaisia älykkyytutkimuksen lähestymistapoja, kuten esimerkiksi Gardnerin moniälykkyyys, Sternbergin triadinen älykkyyden teoria tai Golemanin sosiaalisen älykkyyden viitekehys. Älykkyytestit ovat arvokkaita psykologisen työn välineitä, koska ne tukevat asiakkaan ongelmien arviointia ja tukitoimien suuntaamista. Ansiokkaassa vastauksessa voidaan esittää myös älykkyytutkimuksen kritiikkiä ja pohtia älykkyyden testaamisen kielteisiä vaikutuksia.

9–11 p. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä psykologista tietoa älykkyydestä. Aiheeseen liittyvä tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoittunutta. Vastaus on jäsentynyt.

15–17 p. Vastaukseen sisältyy täsmällistä psykologista tietoa älykkyydestä, ja aiheeseen liittyviä käsitteitä käytetään mielekkäästi. Aiheeseen liittyvä tiedon hallinta on kiitettävää. Vastaus muodostaa kiitettävän kokonaisuuden.

2. Valitun kognitiivisen toiminnon hermostollisen perustan kuvaaminen (20 p.)

Kognitiivisilla toiminnoilla tarkoitetaan ihmisen tiedonkäsittelyä, ja käsite kattaa esimerkiksi toiminnot, joita tarvitaan tiedon vastaanottamiseen ja tallentamiseen sekä tiedon käsittelyyn ja käyttöön. Kokelas voi keskittyä vastauksessaan esimerkiksi perustavanlaatuisiin kognitiivisiin toimintoihin, kuten havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen ja muistiin, tai monimutkaisempiin kognitiivisiin toimintoihin, kuten oppimiseen, ajatteluun ja kieleen. Hyvässä vastauksessa kognitiivisen toiminnon kuvaus ankkuroidaan kyseisen toiminnon tai sen osatekijöiden hermostollisen perustan tarkasteluun. Kokelas ei keskity vastauksessaan myöskään esimerkiksi motoriikkaan tai kognitiivisista toiminnoista erillisiin muihin psyykkisiin ilmiöihin, kuten tunteisiin tai motiiveihin.

Havaitsemisen hermostollista perustaa kuvatessaan kokelas keskittyy kyseisen aistipiirin primaareihin (yksinkertaisten piirteiden käsittely) ja sekundaareihin (monimutkaisemmat, yhdistellyt piirteet) sensorisiin alueisiin sekä assosiaatioalueisiin (eri aistipiirien ja kognitiivisten toimintojen tiedon yhdistely). Näössä nämä sijaitsevat lähinnä takaraivolohkossa, tunnossa päälaenlohkossa ja kuulossa ohimolohkossa. Kokelas voi vastata myös yleisellä tasolla ja kuvata havaitsemista ylipäätään. Tarkkaavaisuuden kuvauksessa kokelas keskittyy kuvaamaan aivojen otsa-, päälaen- ja ohimolohkoja sekä oikeaa aivopuoliskoa. Kokelas saattaa kuvata tarkkaavuuden kahta erilaista reittiä (sisäisesti ohjautuva päälaenlohkon reitti ja ulkoisesti ohjautuva ohimolohkon reitti). Muistin osalta kokelas voi keskittyä kuvaamaan muistijärjestelmän eri osien (sensorinen muisti, lyhytkestoinen tai työmuisti, pitkäkestoinen tai säilömuisti, jälkimmäiseen sisältyvä deklaratiiivinen asia- ja nondeklaratiiivinen taitomuisti) tai muistamisen prosessin eri vaiheiden (mieleen painaminen, muistissa pitäminen ja muistista palauttaminen) hermostollista perustaa tai rakentaa vastauksensa eri aistipiireissä tapahtuvan muistamisen varaan (näönvarainen muistaminen). Kielellisen muistamisen kuvauksessa kokelas keskittyy vasemman ja nähdyn muistamisen kuvauksessa oikean aivopuoliskon rakenteisiin. Myös sensorinen muisti sekä lyhytkestoinen tai työmuisti yhdistyvät tiettyyn aistijärjestelmään. Mieleen painaminen yhdistetään aivojen otsalohkoihin, samoin muistista palauttaminen sekä työmuisti. Ohimolohkojen alueet ja hippokampus sekä aivokuoren eri alueet yhdistyvät säilömuistin toimintoihin. Taitomuistin kuvauksessa kokelas voi nostaa esiin tyvitumakkeiden ja pikkuaivojen toimintaa. Oppimisen kuvaus voidaan rakentaa samojen hermostollisten rakenteiden kuvaamisen varaan. Ajattelun ja ongelmanratkaisun osalta kokelas keskittyy kuvaamaan aivojen otsalohkoja ja niiden etuosia. Kielen osalta kokelas saattaa kuvata vasemman aivopuoliskon ohimolohkon alueita liittäen ne kielen ymmärtämiseen ja vasemman aivopuoliskon otsalohkon alueita liittäen ne puheen ja kielen tuottamiseen. Kokelas voi rakentaa vastauksensa joko klassisten mallien varaan ja käsitellä Brocan ja Wernicken aluetta tai tuoda esiin tietämystään uudemmissa kielen prosessoinnin malleista.

9–11 p. Kokelas kuvaa pääosin mielekkäästi ja jäsentyneesti yhden kognitiivisen toiminnon ja sen hermostollisen perustan. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekäästä psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoittunutta. Vastaus on jäsentynyt, mutta osa tekstistä jää irralliseksi.

15–17 p. Kokelas kuvaa oikein ja monipuolisen psykologisen tiedon ja käsitteistön varassa yhden kognitiivisen toiminnon ja sen hermostollisen perustan. Tiedon hallinta on kiitettävää. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsenneilyn kokonaisuuden.

3. Stressin määrittely ja stressiin liittyvien fysiologisten mekanismien selittäminen (20 p.)

Hyvässä vastauksessa stressi osataan määritellä sekä psyykkisen kokemuksen että fysiologisen virittymisen kautta. Tilanne on stressaava, kun ihmiseen kohdistuu niin paljon haasteita ja vaatimuksia, että sopeutumiseen käytettävissä olevat voimavarat ovat tiukoilla tai ylittyvät. Kaikki stressi ei ole haitallista. Keskeistä on, onko stressi akuuttia vai kroonista. Määräaikaista stressiä ihminen kestää paljon paremmin kuin pitkäkestoista. Lyhytaikainen stressi ei yleensä aiheuta ongelmia, vaan voi saada ihmiset tekemään parhaansa. Pitkittynyt tai erityisen voimakas stressi voi olla monin tavoin vaarallista. Pitkittynyt stressi voi johtua esimerkiksi pitkään jatkuneista suorituspainesta, huolista, pettymyksistä tai kuormituksesta. Hypotalamus säätelee sekä stressihormoni kortisolin erittymiseen liittyvää fysiologista ketjua että sympaattisen hermostojärjestelmän aktivoitumista. Vastauksessa kuvataan akuutti fysiologinen stressireaktio sekä se, mitä fysiologisesti tapahtuu, kun stressi jatkuu pitkän ajan. Pitkittynyt stressi voi johtaa uupumukseen, jossa esimerkiksi elimistön puolustusjärjestelmä voi pettää, sairastumisen riski kasvaa sekä hippokampuksen toiminta häiriintyä. Viimeksi mainitusta voi seurata muisti- ja oppimisvaikeuksia. Vastaukselle on ansio, jos kuvaillaan stressin lievittämiseen liittyviä mekanismeja.

9–11 p. Vastauksessa määritellään stressi oikein sekä esitetään joitain oikeaan osuvia fysiologisia selityksiä stressin tunteelle. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoittunutta. Vastaus on jäsentynyt, mutta osa tekstistä jää irralliseksi.

15–17 p. Vastauksessa määritellään stressi sekä psyykkisenä että fysiologisena tilana ja esitetään täsmällisiä fysiologisia selitysmalleja akuutin ja kroonisen stressin osalta. Vastaukseen sisältyy monipuolista psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on kiitettävää. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsenneilyn kokonaisuuden.

Osa II

4. Lapsen kiintymyssuhteen arvioiminen (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kiintymyssuhde tunnistetaan turvalliseksi kiintymykseksi isään, äitiin ja myös päiväkodin omahoitajaan. Aineistoon ei sisälly mitään merkkejä turvattomasta kiintymyssuhteesta. Kokelas osaa reflektoida lapsen käytöstä kiintymyssuhdeteorian ja kiintymyssuhdekäyttäytymisen näkökulmasta. Hänen käsitteellinen tai teoreettinen tietämyksensä aiheesta tulee selkeästi esiin esimerkiksi Bowlbyn ja Ainsworthin teorioiden avaamisen kautta. Aamuseen eron äidistä liittyy ikävää ja ahdistusta, jotka Maija selvästi näyttää tai ilmaisee. Maija toipuu siitä nopeasti omahoitajan sylissä. Päivän aikana Maija leikkii ikätyypillisesti itseksensä tai rinnakkaisleikkiä. Häden hetkellä Maija hakee lohtua omahoitajalta. Isän tullessa hakemaan Maija on hyväntuulinen ja osoittaa läheisyyttä, mutta ei tarraudu isään, vaan tuntee olonsa turvalliseksi. Illalla kiukkuja ja väsymystä on enemmän kuin kotipäivänä; päivä on ollut Maijalle selvästi myös pitkä. Kiukkukohtaukset kuuluvat kuitenkin myös tähän ikään ja laukeavat helposti väsymystilanteissa. Koti voi olla myös vielä turvallisempi paikka osoittaa kiukkuja kuin päiväkotia. Vastauksessa osataan kertoa mihin asioihin turvallinen kiintymyssuhde voi vaikuttaa. Samalla on olennaista myös harjoittaa kriittisyyttä, sillä kiintymyssuhteet voivat muuttua elämän aikana, ja kehitykseen vaikuttavat monet muutkin asiat.

9–11 p. Vastauksessa osataan kertoa, että kyseessä on todennäköisesti turvallinen kiintymyssuhde. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä kiintymyssuhteisiin liittyvää psykologista tietoa ja käsitteistöä, joiden varassa osataan kertoa, mitä kiintymyssuhde tarkoittaa ja miten se näyttäytyy päivän eri vaiheissa. Turvallisen kiintymyssuhteen merkitystä myöhemmälle kehitykselle kuvataan jonkin verran. Vastaus on pääosin tehtävänannon mukainen. Aineistoa on hyödynnetty melko hyvin. Vastaus on jäsentynyt, vaikka osa tekstistä jäisi hiukan irralliseksi. Psykologisen tiedon soveltaminen ja arviointi on hyvätasoista. Perusteluja on useissa kohdissa, ja ne ovat paikkansa pitäviä.

15–17 p. Vastauksessa käytetään kiintymyssuhdeteorioiden ja -tutkimusten käsitteistöä kiitettävästi selitettäessä Maijan käyttäytymistä päivän aikana. Vastauksessa huomioidaan myös muita tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen riippumatta kiintymyssuhteen laadusta (iän mukaiset leikki- ja kiukkukohtaukset). Turvallisen kiintymyssuhteen merkitystä myöhemmälle kehitykselle kuvataan oivaltavasti ja myös kriittisesti ottaen huomioon kehitykseen vaikuttavat muut tekijät ja kiintymysten muovautuminen kehityksen aikana. Vastaus on pääosin tehtävänannon mukainen. Aineistoa on hyödynnetty hyvin. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsentyneen kokonaisuuden. Psykologista tietoa sovelletaan ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia.

5. Tietoisuuden pohtiminen (20 p.)

Hyvässä vastauksessa määritellään tietoisuus. Tietoisuus voidaan määritellä olennon jollain hetkellä kokemien psyykkisten elämysten kokonaisuutena, olemassaolon tiedostamisena. Tietoisuus itsestä on tietoisuuden kehittyneimpiä muotoja – se, että olento tiedostaa oman olemassaolonsa ajattelevana, tuntevana ja tahtovana oliona. Ihmisellä tämänkaltainen tietoisuus herää noin 1 ½ vuoden iässä, ja sitä voidaan tutkia peilikokeella. Mielen teoria eli ymmärrys muiden ihmisten erillisestä tietoisuudesta rakentuu myöhemmin itsetietoisuuden varaan. Tietoisuus voidaan hahmottaa myös toiminnanohjauksen ylimpänä tasona: tietoinen yksilö voi suunnitella, seurata ja arvioida omaa toimintaansa ja siksi myös kehittyä tietoisena ponnistelun seurauksena. Tietoisuuteen liittyvät aivoalueet ovat osin vielä selvittämättä. Otsalohkot tai eri aivoalueiden hermosolujen sähköisen toiminnan tahdistuminen on kuitenkin liitetty tietoisuuden syntyyn. Hyvässä vastauksessa kuvataan myös muita hermoston rakenteita, jotka tukevat tietoisuuden sisältöjä, esimerkiksi aivokuoren aistinalueet ja muistamiseen liittyvät aivoalueet. Kiitettävässä vastauksessa saatetaan käsitellä myös tajuntaa ja sen eri tiloja (esimerkiksi unta), tietoisuuden haasteita (esimerkiksi autismikirjon häiriöitä tai havaitsemisen poikkeamia) tai vaikkapa tekoälyä. Kokelas voi rakentaa vastaustaan myös esimerkiksi tietoisten ja tiedostamattomien psyykkisten toimintojen pohjalta.

9–11 p. Kokelas pohtii tietoisuutta psykologisenä ilmiönä pääosin mielekkään psykologisen tiedon ja käsitteistön varassa. Aiheeseen liittyvän tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoitunutta. Vastaus on jäsentynyt, vaikka osa tekstistä jäisi irralliseksi. Psykologisen tiedon soveltaminen ja arviointi on hyvätasoista. Perusteluja on useissa kohdissa, ja ne ovat paikkansa pitäviä.

15–17 p. Kokelas pohtii tietoisuutta psykologisenä ilmiönä oikein monipuolisen psykologisen tiedon ja käsitteistön varassa. Tiedon hallinta on kiitettävää. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsentyneen kokonaisuuden. Psykologista tietoa sovelletaan ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia.

6. Keppihevosharrastus kehityspsykologisesta ja yhteisöllisestä näkökulmasta (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kehitellään keppihevosteemaa sekä kehityspsykologisesta että yhteisöllisestä näkökulmasta. Nuoruus jakautuu varhais-, keski- ja myöhäisnuoruuteen. Videolla esiintyy monen ikäisiä nuoria ja nuoruuteen siirtyviä lapsia. Tyypillisesti ajatellaan, että nuoruudessa jätetään taakse lapsuuden mielikuvitusleikit, mutta keppihevosharrastus selkeästi häivyttää lapsuuden ja nuoruuden rajaa ja tuo leikin käsitteen uuteen kontekstiin, jossa leikki sekoittuu tavoitteelliseen harrastamiseen. Harrastus näyttää myös yhdistävän eri-ikäisiä lapsia ja nuoria uudella tavalla. Keppihevosharrastuksessa yksi ulottuvuus on mielikuvitus: keppihevosharrastajat voivat kuvitella omalle hevoselleen ominaisuuksia, ja näitä hevosia rakastetaan aidosti. Hyvässä vastauksessa oivalletaan, että mielikuvitukseen vetoavat harrastukset eivät rajoitu lapsuuteen. Rinnastuksia voi tehdä esimerkiksi roolileikkeihin, kuten larppaamiseen.

Keppihevosilmiön mielenkiintoisuus liittyy myös siihen, että harrastajat ovat yhdessä voittaneet stereotyyppiat ja normatiiviset odotukset siitä, mitkä leikit kuuluvat mihinkin ikään. Yhteisöllisyys tuo harrastajille voimaa ja iloa, ja uusien keppihevosharrastajien on helppo liittyä yhteisöön, joka on levittäytynyt sosiaaliseen mediaan ja erilaisiin tapahtumiin ja josta on tullut yleisesti hyväksytty ja tunnustettu.

Kyse ei selvästikään ole vain leikistä, vaan harrastusta voi lähestyä myös liikunnan ja urheilun kautta. Harrastajat ovat todella taitavia, ja harjoittelutunteja voi olla takana yhtä paljon kuin minkä tahansa muun urheilulajin harrastajilla. Keppihevosella voidaan ratsastaa kouluratsastusta ja hypätä korkeita esteitä. Se vaatii perehtymistä ja tavoitteellista harjoittelua. Toisin kuin perinteisissä urheilulajeissa, tässä lajissa näyttää siltä, että lapset ja nuoret valmentavat ja kannustavat toisiaan aikuisten sijaan. Yhteisö näyttää omaksuneen kaikkia kannustavan ja hyväksyvän tavan toimia. Vastauksessa voidaan pohtia, mikä merkitys tällaisella yhteisöllisyydellä ja yhteenkuuluvuudella on nuorten mielenterveydelle ja hyvinvoinnille. Myös liikunnan vaikutuksia harrastajien kehitykseen voidaan vastauksessa pohtia.

Hyvässä vastauksessa voidaan esimerkiksi kehittää ajatusta siitä, miten syntyvät normatiiviset käsitykset ja skeemat tietyille ikävaiheille tyypillisestä käyttäytymisestä ja miten ne ohjaavat esimerkiksi nuorten kehitystä. Nuorisokulttuuri ei ole kuitenkaan yhtenäinen käsite, vaan aina on ollut erilaisia alaryhmiä ja niihin liittyviä kiinnostuksen kohteita. Keppihevosharrastus näyttää selkeästi muokanneen nuorisokulttuuria, mutta samalla se voi häivyttää lapsuuden ja nuoruuden, ja miksei myös aikuisuuden, rajaa. Ilman sosiaalista mediaa ja elokuvaa, jotka tavoittavat globaalisti kymmeniä miljoonia ihmisiä, uusien mallien tai trendien luominen on kuitenkin vaikeaa. Vastauksessa voidaan pohtia myös keppihevosharrastuksen esiintulon merkitystä suvaitsevaisuuden kasvulle.

Hyvässä vastauksessa nuoruusiän kehityshaasteita, kuten identiteetin muodostusta, voidaan tarkastella keppihevosharrastuksen kautta. Kysymys antaa oivia mahdollisuuksia soveltaa tietoa ilmiöön eri tavoin. Vastauksessa voidaan pohtia rohkeutta olla oma itsensä ja näyttää tämä muille, vaikka edelleen harrastukseen varmasti liittyy myös negatiivisia ennakkokäsityksiä tai vähättelyä. Elokuvassa harrastajina nähdään pääosin tyttöjä, minkä syitä voidaan myös pohtia vastauksessa.

9–11 p. Kokelas pohtii keppihevosteemaa sekä kehityspsykologisesta että yhteisöllisestä näkökulmasta pääosin mielekkään psykologisen tiedon ja käsitteistön varassa. Aiheeseen liittyvän tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoittunutta. Vastaus on jäsentynyt, vaikka osa tekstistä jäisi irralliseksi. Psykologisen tiedon soveltaminen, kehittäminen ja arviointi on hyvätaidoista. Perusteluja on useissa kohdissa, ja ne ovat paikkansa pitäviä.

15–17 p. Kokelas pohtii keppihevosharrastusta sekä kehityspsykologisesta että yhteisöllisestä näkökulmasta oikeaan osuvan ja monipuolisen psykologisen tiedon ja käsitteistön varassa. Tiedon hallinta on kiitettävää. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsenellyn kokonaisuuden. Psykologista tietoa sovelletaan, kehitellään ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia.

Osa III

7. Epäonnistumisesta oppiminen (30 p.)

Tämä tutkimustehtävä liittyy oppimiseen ja siten kognitiivisen psykologian aihepiiriin. Tehtävä on lähellä lukiolaisten kokemusmaailmaa, koska jokaisella lukiolaisella on tuoreita kokemuksia erilaisten ongelmatehtävien ratkaisemisesta, niihin liittyvistä epäonnistumisista ja vaikeuksien voittamisesta. Vaikka kokelaat voivat hyödyntää muutakin tietoaan ja kokemustaan, tehtävänanto edellyttää annetun tutkimusaineiston käsittelyä. Tutkimustuloksissa olennaista on se, että tuloksellisen epäonnistumisen ryhmä onnistui paremmin myös senkaltaisten tehtävien ratkaisemisessa, joita suoran opetuksen ryhmä oli opettajan johdolla harjoitellut. Merkittävin ryhmien välinen ero liittyi kuitenkin monimutkaisten tehtävien ratkaisemiseen. Vaikka tuloksellisen epäonnistumisen ryhmä aluksi epäonnistui haastavien tehtävien ratkaisussa, se hankki piilevää osaamista, joka ilmeni tehokkaana valmiutena ratkaista uusia haastavia ongelmia.

Tutkimuksen tulosta voidaan selittää viittaamalla siihen, että haastavien tehtävien ratkaiseminen vaatii syvempää tiedonkäsittelyä kuin yksinkertaisten tehtävien suorittaminen. Suoran opetuksen ryhmän jäsenet saattoivat oppia yksinkertaisten tehtävien ratkaisemisessa tarvittavat periaatteet ja toimintakaaviot suhteellisen helposti. Tämän seurauksena syntynyt kaavamaisuus johti vaikeuksiin monimutkaisimmissa tehtävissä, joiden suoraviivainen ratkaiseminen opittujen kaavojen varassa ei ollut mahdollista. Toistuvat epäonnistumiset johtivat tuloksellisen epäonnistumisen ryhmän sen sijaan kognitiivisiin konflikteihin, jotka pakottivat opiskelijat aktivoimaan aikaisempia tietojaan, kehittämään sisäisiä mallejaan ja kokeilemaan monia eri ratkaisutapoja.

Ansiokkaassa vastauksessa arvioidaan aineistossa kuvatun tutkimuksen asetelmaa ja rajoituksia. Tutkimus toteutettiin luonnollisessa kouluympäristössä, joten osanottajia ei satunnaisesti jaettu koe- ja kontrolliryhmiin; siten kysymyksessä on kvasikokeellinen tutkimus. Tiimityöskentely saattoi virittää tuloksellisen epäonnistumisen ryhmän innostusta, auttaa jakamaan aiheeseen liittyvää osaamista ja rakentamaan ongelmanratkaisua ohjaavia sisäisiä malleja. Myös opettaja saattoi kokeilusta kiinnostuneena esiintyä huomaamattaan innostuneemmin tuloksellisen epäonnistumisen kuin suoran opetuksen ryhmässä, ja tämä saattoi jossain määrin vaikuttaa tuloksiin. Tutkimuskuvauksessa keskitytään ryhmien välisten erojen kuvaamiseen, mutta ei kerrota missä määrin tuloksia voidaan yleistää ylitse koulusaavutuksiltaan vaihtelevien opiskelijaryhmien.

13–16 p. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä psykologista tietoa epäonnistumisen merkityksestä tehokkaassa opiskelussa ja aiheeseen liittyvää käsitteistöä. Aineistoa on hyödynnetty melko hyvin ja tutkimuksen tulos ymmärretty oikein. Vastausta tukee joistakin rajoituksista huolimatta kuitenkin hyvä ja monipuolinen psykologinen tieto. Vastaus on kokonaisuutena hyvin jäsentynyt. Psykologisen tiedon soveltaminen, kehittäminen ja arviointi on hyvätaidoista. Perusteluja on useissa kohdissa, ja ne ovat paikkansa pitäviä.

22–25 p. Vastaukseen sisältyy monipuolista ja syvällistä psykologista tietoa epäonnistumisen merkityksestä tehokkaassa opiskelussa ja aiheeseen liittyvää käsitteistöä. Aineistoa on hyödynnetty hyvin. Tutkimuksen tulokset on ymmärretty ja selitetty kiitettävästi. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsenneilyn kokonaisuuden. Psykologista tietoa sovelletaan, kehitellään ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia. Vastaukseen voi sisältyä aineistossa kuvattun tutkimuksen kriittistä arviointia.

8. Tutkimuksen suunnittelutehtävä (30 p.)

8.1. (15 p.)

Tehtävä edellyttää tutkimussuunnitelman laatimista, johon sisältyvät ongelman asettaminen ja rajaaminen, mahdollisten hypoteesien asettaminen, osanottajien tai osanottajaryhmien määrittäminen ja rekrytointi, asetelman ja menetelmien valitseminen sekä muuttujien määrittely. Tehtävässä pyydetään tarkentamaan tutkimuskysymystä, mikä vaatii tiedon kehittelyä. Hyvässä vastauksessa voidaan esimerkiksi laatia tutkimuskysymyksiä ja hypoteeseja teoreettisesti mielekkäällä tavalla (esimerkiksi miten pelokkuus tai ujous lapsuudessa vaikuttaa ahdistushäiriöiden puhkeamiseen myöhemmin, tai miten lapsen rytmisyys ja pitkäjänteisyys on yhteydessä aikuisiän tunnollisuuden persoonallisuuden piirteeseen). Tutkimuksessa on hyvä huomioida jotenkin ympäristön merkitys temperamentin kehitykselle. Ympäristön vaikutus voidaan ottaa tutkimuksessa joko tutkittavaksi muuttujaksi tai käsitellä häiriömuuttujana.

6–8 p. Tutkimuskysymys on selkeä, ja rajausta on tehty. Tutkimussuunnitelman varassa on mahdollista tutkia tarkoitettua ilmiötä. Asetelmaan ja menetelmiin viitataan oikeilla käsitteillä.

11–13 p. Aihetta on rajattu ja rajausta on perusteltu teoreettisesti mielekkäällä tavalla. Tutkimussuunnitelma on huolellisesti kehitelty ja toteuttamiskelpoinen. Menetelmälliset käsitteet ovat täsmällisiä suhteessa valittuihin tutkimuskysymyksiin. Myös ympäristön vaikutus temperamentin kehitykseen on huomioitu vastauksessa oivaltavasti.

8.2. (15 p.)

Tutkimuksen vahvuuksien ja heikkouksien analyysi liittyy asetelmien, tutkittavien ja menetelmien valintaan, ja siihen voi luontevasti liittää pohdintaa tutkimuksen luotettavuudesta ja pätevydestä. Jos esimerkiksi tutkimus perustuu pitkittäistutkimukseen, siihen liittyy yleensä aina tutkimusjoukon valikoitumista, joka voi johtaa siihen, että esimerkiksi kaikista ujoimmat tai estyneimmät tutkittavat jättävät vastaamatta todennäköisemmin kuin muut. Temperamentin, persoonallisuuden, mielenterveyden tai ympäristön arviointiin liittyy myös lukuisia virhelähteitä.

6–8 p. Sekä vahvuuksia että heikkouksia on tunnistettu jonkin verran. Menetelmällisiä käsitteitä käytetään oikein.

11–13 p. Vahvuuksien ja heikkouksien pohdinta on monipuolista, ja se liitetään oivaltavasti menetelmällisiin valintoihin ja käsitteisiin.

9. Mielenterveyshäiriön hoito (30 p.)

Hyvässä vastauksessa metsäterapian kaltaisella hoidolla nähdään mahdollisuuksia ja rajoitteita. Erilaiset aktiviteetit, joihin sisältyy liikuntaa ja yhdessäoloa, voivat edistää mielenterveyttä. Liikkuminen voi auttaa stressinhallinnassa, ja metsäisen ympäristön tarjoama monipuolinen aistikokemus voi esimerkiksi auttaa yksilöä pääsemään hetkeksi irti murehtimisesta tai negatiivisista ajatuskehistä. Hidas, aisteihin keskittyvä metsäkävely ja yhteen havaintoon keskittyminen voivat auttaa suuntamaan huomiota pois omista ajatuksista ja huolista. Kuitenkin samat keinot voivat olla riittämättömiä erilaisten mielenterveyshäiriöiden hoidossa.

Tehtävässä tarjotaan mahdollisuutta pohtia kuinka metsäterapia auttaisi yksilöä, joka kärsii ahdistushäiriöstä, mutta hyvän vastauksen saa rakennettua myös esimerkiksi masennuksen hoidosta. Jos kokelas valitsee ahdistushäiriöt, niiden oireita, muotoja ja niihin kohdennettuja hoitomuotoja on hyvä esitellä, jotta metsäterapiaa voi verrata niihin esimerkiksi hoidon keston, sisällön ja tavoitteiden suhteen. Aihe tarjoaa lukuisia kehittelymahdollisuuksia. Metsäympäristö voi lievittää ahdistunutta oloa. Jos yksilö kuitenkin kärsii esimerkiksi sosiaalisesta ahdistuksesta tai voimakkaasta fobiasta, voidaan pohtia, tarjoaako metsäympäristö riittävää tukea pelosta yli pääsemiseksi.

Mielenterveyshäiriöiden hoidossa keskeisiä ovat usein vuorovaikutukselliset hoidot, kuten erilaiset psykoterapiat, joissa yksilön itsetuntemus kasvaa ja terapeutti tukee oireiden hallinnassa. Hyvässä vastauksessa voidaan verrata myös erilaisia psykoterapiamuotoja suhteessa metsäterapiaan. Vastauksessa voidaan kehittää ajatusta siitä, mikä on psykoterapeuttisen vuorovaikutuksen merkitys yksilön auttamisessa ja voiko metsäinen ympäristö korvata tämän kokonaan. Hyvässä vastauksessa huomioidaan, että kuvauksen mukaan metsäterapialla ei ole minkään mielenterveyshäiriön oirekuvaan tai etiologiaan soveltuvaa sisältöä. Metsäterapian lyhyt kesto on todennäköisesti myös rajoite.

Vastauksessa huomioidaan metsäterapian kulttuuriset ulottuvuudet. Suurissa kaupungeissa elää miljoonia ihmisiä, jotka eivät ole koskaan olleet metsässä. Metsäkokemuksen merkitys voi olla erilainen kaupunkilaisille kuin ihmisille, joille metsä on luontainen tai arkinen ympäristö. Jos metsällä olisi aina parantava vaikutus, niin metsässä liikkuvilla ihmisillä pitäisi olla keskimäärin vähemmän mielenterveyshäiriöitä. Hyvässä vastauksessa voidaan pohtia myös erilaisten hoitomuotojen lumevaikutuksia, jotka liittyvät ihmisten odotuksiin esimerkiksi metsäterapian hoitavista vaikutuksista.

13–16 p. Vastauksessa määritellään jokin mielenterveyshäiriö asiaankuuluvasti ja pohditaan metsäterapian mahdollisuuksia ja rajoituksia hyvin. Vastaukseen sisältyy pääosin mielekästä psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on hyvää, mutta osittain rajoittunutta. Vastaus on pääosin jäsentynyt, mutta osa tekstistä jää irralliseksi. Aineistoa on hyödynnetty melko hyvin. Psykologisen tiedon soveltaminen, kehittäminen ja arviointi on hyvää. Perusteluja on useissa kohdissa, ja ne ovat paikkansa pitäviä.

22–25 p. Vastaus perustuu erinomaiseen ymmärrykseen jostain mielenterveyshäiriöstä ja metsäterapian mahdollisuuksia, rajoituksia kehitellään oivaltavasti, ja vastaus muodostaa kiitettävän kokonaisuuden. Vastaukseen sisältyy monipuolista psykologista tietoa ja käsitteistöä. Tiedon hallinta on kiitettävää. Aineistoa on hyödynnetty hyvin. Vastaus muodostaa kiitettävästi jäsenellyn kokonaisuuden. Psykologista tietoa sovelletaan, kehitellään ja arvioidaan kiitettävästi. Perustelut ovat selkeitä ja vakuuttavia.